

Naš neumorni naučni historijski istraživač objelodanio je u našoj crkveno-historijskoj naučnoj literaturi već nekoliko veoma znatnih svojih studija, gdje je sabrao iz različitih arhiva dragocjene podatke za našu domaću crkvenu povijest, i tako ih spasio od možebitne propasti i zaboravi. I ova njegova nova studija je plod marnog istraživanja arhivalnog materijala, sabranog na različitim stranama, kao iz arhiva kongregacije Propagande u Rimu, zatim iz Budimskog i Gjengješkog arhiva u Madžarskoj iz Makarske u Dalmaciji, Brlićeva arhiva u Brodu, Visovca u Bosni i drugdje. Kako je već pisac objelodanio jedan historijski period dokumenata od g. 1434.—1699. u izdanju starina Jugoslavenske Akademije g. 1918. koji sadržaje 84 dokumenta, to je ovo djelo faktično II. svezak i nastavak pomenutog djela.

Ovo djelo sadržaje dokumente od g. 1699.—1834. i to u svemu njih 88. U tim su spomenicima ušćuvani veoma zanimivi povjesni podaci o životu, radu, naobrazbi i prosvjećivanju bosanskih franjevaca, te o njihovim patnjama i borbama u teškim prilikama osmanlijskog režima. Iz tih se dokumenata vidi, kako je katolički puk u Bosni uz herojsku požrtvovnost i patnje ostao tradicionalno i ne pokolebivo vjeran katoličkoj vjeri, a franjevci bili su jedini tješitelji ove uboge i potištene raje. Među tim mnogim spomenicima naročito su važni izvještaji pojedinih apostolskih vizitatora, koji su kao posvećeni biskupi obavljali kanonske pohode u bosanskim župama. Tako izvještaj prvog apost. vikara i biskupa u Bosni fra Mate Delivića, upravljen koncem g. 1737. u Rim Kongregaciji Propagande. Ovaj se izvještaj popunjuje također opširnim izrještajem od 29. II. 1744. poslanim od biskupa fra Pavla Dragičevića u Rim Propagandi na osnovu kanonskih pohoda g. 1741.—1743., te onim od 25. XI. 1762. od istoga biskupa. Iz tih izvještaja saznajemo zanimive detalje o patrijarhalnom i primitivnom životu vjernog puka i župnika franjevaca u Bosni i Hercegovini. Iz g. 1777. i 1780. imademo sličan izvještaj od biskupa fra Marka Dobretića. Iz g. 1829. izvješćuje biskup fra Augustin Mišetić o tužnim prilikama bosanskih katoličkih vjernika pod turskom vladom. Najposlije imade nekoliko znatnih dokumenata, koji ilustriraju, s kolikim su teškoćama bosanski franjevci mogli jedva što izmoliti od otomanske vlade, da mogu očuvati svoja prava ili obnoviti koji svoj samostan ili crkvu.

Na svršetku djela dodano je alfabetsko kazalo, što uvelike olakoćuje uporabu knjige. Svakako ovo naučno djelo mnogo doprinosi poznavanju naše domaće crkvene povijesti u Bosni i Hercegovini, a naročito svjedoči, koliko su sebi zasluga stekli bosansko hercegovački franjevci u pogledu promicanja prosvjete i kulture. To je ujedno najbolja apologija protiv onih, koji se u najnovije doba usuduju nabacivati demagoškim klevetama protiv franjevačkog reda u Bosni i Hercegovini. Dr. J. Oberški.

Dr. P. Paul Schebesta, S. V. D.: *Bei den Urwaldzwerger von Malaya*. SS. 278, mit 150 Abbildungen nach Originalaufnahmen und Skizzen des Forschers und einer Karte. Leipzig (F. A. Brockhaus) 1927.

Autor, rodом Čeh, boravio je kao misionar oko 7 godina u istočnoj Africi na Zambeziyu, a nakon svršenih etnoloških studija u Beču otišao je

na znanstvenu ekspediciju među Pigmejce i Austro-Azijate na poluotoku Malaki te Kubu na Sumatri, gdje je u svemu ostao oko godinu i po. Sada se sprema na novu ekspediciju među afričke Pigmejce na rijeci Ituri, pritoku gornjega Konga. Po priznanju sviju, koji poznađu i lično njega samoga i njegovu dosadašnja djela, on je čovjek kao stvoren za etnografske ekspedicije: veoma je izdržljiv u naporima naročito tropske klime i za jezike imade upravo izvanredan talenat; osim toga je mali »cinik«, koji ne će nikada uzeti »rog za svijeću«, a opet se znade ljudima približiti tako, da može steći njihovo potpuno povjerenje. Zato je velika dobit za etnografiju i etnologiju, da je upravo njemu povjerenjeno i omogućeno istraživanje dvaju znatnih ogranaka Pigmejaca.

Važnost Pigmejaca za opću kulturu i religijsku povijest raste sve više. Ovi maleni ljudi sa visokim čelom, velikim očima i nekim drugim infantilnim biljegama uspješno se natječu u starosti, po kriterijima antropologije, prehistorije i etnologije, sa veoma drevnom neandertalsko-australskom rasom, koja djelomice očituje senilne i degenerativne biljege. A kolika može da bude važnost Pigmejaca za proučavanje tradicija Staroga Zavjeta, dokazuje, ovo: Oswald Menghin, profesor prehistorije u Beču, koji tako reći cijelu prehistoriju stavlja na nove temelje, ističe neprestano i sve više, da je kultura Proto-Hamito-Semita, od kojih je koncem konca potekao i Abraham sa svojim narodom, identična sa miolitskom kulturom Capsien. Ta pak kultura je mješavina pigmejske kulture sa miolitskim Aurignacienom t. j. sa totemističkom primarnom kulturom. Kasnijim utjecajem matrijarhatske te nomadsko-stočarske i primarne i sekundarne kulture nastala je konačno kultura Hamita i Semita. Tako ovi narodi uistinu uključuju u sebi tradicije cijeloga roda ljudskoga, a svojim korijenom sežu sve do pigmejske kulture, koja je najvjerojatnije najstariji ogranak relativne prakulture t. j. uopće nastaria poznata kultura. Oštro umni i dalekovidni P. W. Schmidt, S. V. D.,¹ završio je g.1910. svoje epohalno djelo »Die Stellung der Pygmäenvölker in der Entwicklungsgeschichte des Menschen« sa poglavljem pod naslovom: »Aufruf zur Pygmäenforschung«. Tada su naime od svih ogranaka Pigmejaca bili dovoljno istraženi jedino Minkopi na Andamanima. Materijal o Semang na Malaki bio je nedostatan, a pojedimim grupama Negrila u centralnoj Africi upravo oskudan, a o Acta na Filipinima gotovo nikakav, dok su ogranci Pigmejaca na Novoj Gvineji i na Novim Hebridima u Oceaniji bili jedva po imenu poznati. I kad se nitko nije odazvao tadašnjemu pozivu P. Schmidta, latio se on sâm posla, te svojom poznatom energijom, a uz moralnu i materijalnu pomoć Sv. Oca Pija XI.,² organizirao i pripremio ekspedicije među Semang (P. Schebesta),³ Aeta (P. Vanoverbergh) i neke

¹ Na proslavu njegove 60-godišnjice života i na njegov »Festschrift«, koji će izaći ovih dana, opširnije ću se osvrnuti u narednome broju »Bogoslovske Smotre«.

² Vidi: »Bogoslovska Smotra«, god. XIII. (1925.), br. 4., str. 491.

³ Ovu je ekspediciju velikodušno podupro znatnim novčanim darom i presvijetli g. biskup dakovački Dr. Antun Akšamović.

grupe Negrila (P. Schumacher, doskora i P. Schebesta). Ovamo treba još pribrojiti ekspedicije među Bušmane u južnoj Africi (Dr. Lebzelter) i stanovnike Ognjene zemlje (P. Gusinde i P. Koppers).

Ovdje oglašena knjiga prvi je plod, što je dozrio od pigmejskih ekspedicija, a prikazuje samo prave Pigmejce Semang. Druga će knjiga, koja je već pripravljena za tisak, prikazati njihove susjede: Austro-Azijate Sakai i Jakudn na Malaki te Kubu na Sumatri. Treba naime znati, da nijedan ogranak Pigmejaca nije sačuvao, a nije niti mogao sačuvati svoju originalnu kulturu sasvim čistu: svaki je primio više ili manje tuđih elemenata od svojih mladih susjeda, te ih onda uz različite kompromise priklonio svojoj kulturnoj baštini. Da se ustanovi originalna kultura nekog ogranka Pigmejaca, potrebno je poznavanje i svih grupa ili plemena toga ogranka i svih njegovih susjeda. Metodičkom komparacijom, t. j. na temelju kriterija forme i kvantiteta, pojedinih grupa međusobno i sa njihovim susjedima dade se ustanoviti originalna svojina dotičnoga ogranka. Ako se onda međusobno isporede originalne kulture svih ogranka Pigmejaca, može se doprijeti do njihove zajedničke baštine te izlučiti one separatne kulturne pojave, što su ili proizveli pojedini ogranci, nakon što su se ocijepili od prvobitnog zajedničkog stabla. Od toga konačnoga cilja još smo daleko, ali kod Semang je Schebesta svoju zadaću izvršio iznad svakog očekivanja. On je naime ustanovio i na dulje ili kraće vrijeme pohodio sva plemena Semang, među njima i takova, koja dosada uopće nijesu bila poznata. Svih plemena imade sedam (ukupno oko 2000 duša), a rasijana su na poluotoku Malaki između 3. i 8. geografskoga stupnja sjeverne širine (str. 13. sa priloženom kartom) Skrajnju sjevernu i južnu granicu tvore dva sasvim izolirana i veoma malena, plemena, dok glavna i kompaktna masa od pet plemena nastava područje otprilike između 4. i 6. stupnja. Ali upravo u tu glavnu masu zabili su se kao klin austro-azijatski Sakai, na koje se s juga u nekom razmaku nadovezuju njihovi srodnici Jakudn; među ovima opet leži skrajnje južno pleme Semang, po imenu Batek i brojeći samo oko 100 duša, a rastepeno je u četiri dijela! Ovo miješanje Semang sa Austro-Azijatima mora da je veoma drevno, jer su i ovi posljednji već potisnuti od austronezijskih Malaja. Međusobni dakle dodiri i utjecaji postali su neizbježivi.

Autor je obišao u svemu 88 naselja Semang i Austro-Azijata na poluotoku Malaki. Laganim stilom opisuje on u svojoj knjizi u prvih pet glava (str. 9.—173.): putovanje po neprohodnim prašumama, dodir i saobraćaj sa urođenicima te usput također materijalnu i socijalnu kulturu Semang; posvuda imade rasijanih podataka i o religiji. U zadnjih pet glava (str. 174.—272.) prikazuje Schebesta više sistematski pojedina plemena Semang, naročito njihovu religiju,⁴ i to: kod Djahai, Sabubn i

⁴ Prije publikacije ove knjige autor je već iznio svoj poglaviti materijal o religiji i Semang i Austro-Azijata u ovim radnjama: Über die Semang auf Malaka, »Anthropos«, Bd XVIII./XIX.

Menri (str. 177.—191. i 264. s.), kod Kenta (str. 208.—230.), kod Kensiu (str. 241.—249.), kod Tenga-Mos u Siamu (str. 255. i 262.), kod Batek među Jakudn (str. 266. s.) i kod sviju u općenitom prijegledu (str. 271. s.). Ovdje ističe kao zajedničke i originalne crte u religiji Semang: ideju Najvišega Bića i propicijatornu žrtvu od nekoliko kapljica vlastite krvi, što je puste iz okoline koljena. Naprotiv je očita zabuna, kad na tom istom mjestu veli, da kod svih plemena Semang Najviše Biće imade »ženu«, koja stanuje pod zemljom. U ovoj knjizi (str. 267.) ne spominje naime autor nikakove »žene« Najvišešega Bića kod plemena Batek, na skrajnjem jugu cijeloga područja Semang, a u »Archiv für Religionswissenschaft« (Bd XXV., str. 30) izričito veli: »Sonderbarerweise erfuhr ich bei den Batek nichts über Manoid (žena). Ob Keto (Najviše Biće) etwa keine Frau hat?« Ali zato poznaju svi austro-azijatski susjedi od Semang neko žensko biće kao vrhovno božanstvo, koje stanuje pod zemljom, ili na zemlji i u vezi je sa Mjesecom: tako Sakai i Jakudn na Malaki (»Anthropos«, Bd XX., str. 731. s. i 738.) te Kubu na Sumatri (»Mitteil. d. Anthr. Gesel. Wien«, Bd 56., str. 199.). Po izloženim principima metodičke komparacije treba dakle zaključiti, da ta »žena« Najvišešega Bića kod Semang potječe od Austro-Azijata poluotoka Malake, kao i ona kod Minkopa na Andamanima od Tibeto-Birmanana (odnosno i od nikobarskih Austro-Azijata). A to tim više, što o kakovoj »ženi« Najvišešega Bića ne znaju ništa dva skrajnja ogranka Pigmejaca: Aeta na Filipinima⁵ i Negrili u centralnoj Africi.⁶ Istim putem dalo bi se možda pokazati, da je propicijatorna žrtva od vlastite krvi kod Semang zapravo rezultat separatnoga razvoja primicijalnih žrtava, koje su značajne za sve ostale ogranke Pigmejaca.

Strogo znanstvenu obradbu rezultata svoje ekspedicije ostavlja Schebesta za kasnija vremena. Ovdje oglašena knjiga više je popularno-

(1923./1924.), str. 1002.—1011.; Die Forschungsexpedition von P. P. Schebesta, ib., Bd XX. (1925.), str. 722.—739.; La conscience de la culpabilité chez les primitifs de la Malaisie, Compte-rendu de la IVe Session (Milan 1925.) de la »Semaine d'Ethnologie Religieuse«, Paris (Geuthner) 1925., str. 186.—194.; Kubu und Jakudn als Protomalayen, »Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien«, Bd 56. (1926.), str. 192.—201.; Das Hala — oder Medizinmannwesen bei den Semang, »Jahrbuch des Missionshauses St. Gabriel«, Bd III. (1926.), str. 255.—265.; Religiöse Anschauungen der Semang..., »Archiv für Religionswissenschaft«, Bd XXIV. str. 209.—233., i Bd XXV., str. 1—35.

⁵ Vidi najnoviji izvještaj od P. Vanoverbergha u »Anthropos«, Bd XX. 1925.), str. 435. s.

⁶ Vidi: P. W. Schmidt, Die Stellung der Pygmäenwölker... (Stuttgart 1910.), str. 432. ss., te najnovije izvještaje od P. Seiwertha u »Anthropos«, Bd XXI. (1926.), str. 142. ss., i od P. Schumachera, ib., Bd XX. (1925.), str. 700. s., Bd XXII. (1927.), str. 532. ss.

znanstveni prikaz, prilagoden i široj publici. Upravo zato, a uzevši u obzir istaknutu važnost Pimejaca i osobitu spremu autora ove ekspedicije, preporučam ovu knjigu svima.

Dr A. Gahs.

Die Märchen der Weltliteratur. Herausgegeben von Friedrich von der Leyen und Paul Zaunert. Verlegt bei Eugen Dietrichs, Jena. Dosada su izašle ove priče: germanske (u 7 svezaka), franceske, novogrčke, balkanske (iz Albanije, Bugarske, Srbije i Hrvatske), ruske, leton-litavske, indijske, buddhističke, kavkaske, fino-estonske, turske, arapske, egipatske, afričke, indijanske iz Južne Amerike, sjevero-američke i meksi-kanske, koreanske, kineske, malajske i oceanijske — svega skupa dakle 26 svezaka. Svaki svezak je sastavljen od stručnjaka specijalista na dotičnom području, a imade otprilike između 300 i 400 stranica maloga oktava, te u tekstu ili na koncu bilješke, u kojima su označeni izvori, navedena tumačenja i dodane paralele pojedinih priča. Svakako je to veoma vrijedna zbirka za sve, koji se bave isporođivanjem narodnoga blaga — pjesničkog, mitološkog i religijskog.

Dr A. Gahs.

Glavna skupština Hrv. Bogoslovske Akademije.

održana dne 24. siječnja 1928. u prostorijama dekanata bogoslovske fakulteta u Zagrebu.

U odsutnosti predsjednika HBA Msgra Dra Bulića, prvi potpredsjednik Dra. Fran Barac otvara skupštinu u 10½ sati ovim govorom:

»Kao zamjenik dičnoga predsjednika Msgra dra Frane Bulića čast mi je otvoriti i pozdraviti ovogodišnju glavnu skupštinu, te ponajprije izručiti pozdrave, što su ih poslali presvijetli gospodin biskup splitsko-makarski Kvirin Kl. Bonifačić i konzultor beogradske nadbiskupije O. Petar Vlašić. Msgr. Dr Fran Bulić poslao mi je ovo pismo, koje, dopustite, da Vam na jegovu želju pročitam. (U pismu pozdravlja Msgr. Dr Bulić skupštinu, želi joj u novoj formaciji razvoj i napredak i moli, da ga se riješi časti predsjednika).

»Gledom na drugi dio ovoga pisma časnoga predsjednika, kojim posebno moli, da ga oslobodimo predsjedništva, držim da skupština u sporazumu sa cijelim odborom ne će ni ljetos primiti do znanja demisiju predsjednika naprotiv da ćemo ga zamoliti, neka nam svojim velikim ugledom ostane na čelu i dalje kao izvanredni uzor golenoga naučnoga rada i neobične moralne veličine.

»Dopustite, gospodo, da se sada osvrnem na glavni predmet današnje naše skupštine — na sjedinjenje Staroslovenske Akademije u Krku i Leonova društva u Senju sa HBA. Prema načelnom ovlaštenju, dobivenom na prošlogodišnjoj glavnoj skupštini, Odbor je HBA gotovo kroz čitavu